

Gud eller frihet?

Mikhail Bakunin

1868

(Tal vid en kongress av Ligan för fred och frihet hållen i Bern 1868)

Det har påståtts, att vi äro fiender av den fria yttranderätten, därför att vi bekämpa alla religiösa idéer, men detta påstående är i alla avseende oriktigt. Vi äro konsekventa och principiella fiender av varje auktoritet, av varje regerande makt; vi bekämpa likaledes den auktoritära statsidéen, och vi komma aldrig att erkänna en social organisation, som icke är baserad på hela mänsklighetens frihet.

Vi älska friheten så högt, att vi respektera allas åskådning och mening, även om den står i direkt motsättning till vår egen. Har icke en av talarna ifrån denna plattform påstått, att kristendomen är all morals grundval? Vi ha lyssnat till honom under tystnad, och vi kräva samma tolerans för oss själva att förklara vår djupa övertygelse, att icke bara kristendomen, men även alla andra religioner, vilket namn de än bära, är varje mänsklig morals direkta motsägelse.

Vi bekämpa icke religionen av en nyck; nej vi bekämpa den i moralens, rättfärdighetens och humanitetens namn, och vi äro övertygade om, att dessa principer icke kommer att bli förverkligade i samhället så länge mänskligheten påverkas av religiösa utopier och religiös vidskepelse.

Denna djupa och sanna tanke, att religionen i hela sin omfattning är en fiende till all mänsklig moral, värdighet och rättfärdighet, proklamerades icke först av oss. Redan det gångna århundradets stora tänkare hade utvecklat den. Denna tanke hade redan inspirerat de noblaste andarna, renaissansens hjältar och martyrer, sådana män som Giordano Bruno, Vanini, Servetus, som Calwin tillät bli levande bränd i Genève, och många andra som i det kristna mörkret såg den gamla grekiska andens ljus, och som på varje gudsidéens och despotismens söndersprängda fästningstorn hissade frihetens och humanitetens fana.

Denna morgon har jag på bordet i vårt förrum funnit ett prospekt, som uppmanar de delegerade att subskribera på en bok, som skrivits mot påvarna. Mottot till denna bok är Ulrik von Hutten's ord: "Om mänskligheten önskar bli fri måste den först och främst spränga det papistiska tyranniets kedjor och befria sig själv från det tunga ok, som korrupta munkar och präster lagt på dess axlar." Vem var då Ulrik von Hutten, reformationens hjälte? Sprängde han den katolska kyrkans kedjor för att underkasta sig en Luthers, en Calwins eller en Melanchtons fromma protestantiska tyranni? Nej, Hutten var ateist, en vän och lärjunge av ateisterna i Florens, där han gjorde bekantskap med humanisternas höga läror.

Denne, den fria tankens store hjälte, jämte alla mänsklighetens stora befriare, som blevo förföljda, fängslade, torterade, brända eller mördade på annat sätt av bödlarna, föllo alla för kungarnas och prästernas, kyrkans och statens tyranni, men deras idéer föllo icke. De förklädde sig i olika former under olika namn och förberedde humanisternas väldiga arbete i det sextonde århundradet, och utan tvivel var den lärde och vise Erasmus av Rotterdam deras mest framträdande representant.

I det 17:e århundradet blev den andliga riktningen kraftigt styrkt genom utvecklingen av naturvetenskapen. Galileo, Kepler, Newton, Gassendi, Bacon, den moderna positivismens farfader – ha byggt upp vetenskapen på verklighetens grundval, vilket blev nådestöten för alla metafysiska läror, följaktligen också för religionen. Ur dessa båda riktningars förening utvecklades den stora franska filosofien i det adertonde århundradet.

Detta stora adertonde århundrade, vars barn vi alla äro, och som även idag inspirerar oss med sina mäktiga idéer, var i verkligheten det mest humana och ateistiska århundrade. Det har erkänt människan och förnekat gud. Dess stora andar ha förstått, att om det finns en verklig önskan att befria mänskligheten, spränga dess bojor, och bringa det lycka, värdighet och frihet, så måste man först och främst tillintetgöra varje religiös utopi, och alla teologiska och metafysiska begrepp, som ända från den mänskliga historiens gryning varit ett medel och ett rättfärdigande av alla tyranners strävan att förslava, demoralisera och exploitera mänskligheten. De adertonde århundradets filosofer voro lyckligare än renaissansens stora tänkare. Tiden var mogen och deras kraftfulla och passionerade propaganda blev revolutionens moder.

Skall jag här analysera de orsaker som förhindra den stora revolutionen att förverkliga alla sina förhoppningar? Detta skulle föra oss allt för långt. Jag nöjer mig med att nämna, att Jean Jacques Rousseaus religiösa läror var ett hinder för det adertonde århundradets andliga harmoni och understöddes av Voltaires inkonsekventa, trångbröstade och brutala teism, vilken var av den uppfattning, att religionen var absolut nödvändig för folket, för "kanaljerna". Jag bara nämner, att denna lära under revolutionen förenade den abstrakta gudstillbedjan med den abstrakta statstillbedjan. Båda dessa metafysiska strömningar, som förkroppsligades av Robespierres svarta figur, revolutionens Calwin, dödade revolutionen.

Härefter började det första kejsardömets diktatur och föreningen med kyrkan på grundval av nyttans princip – nyttig förstås för despotismen. Därefter kom restaurationen med dess katolska förfall och dess representanter – Chateaubrianderna, Lamartinerna och Schlegelianerna. Och slutligen kom tyskarnas spekulativa filosofi, som under namn av eclecticism blev en statsinstitution i Frankrike.

Detta är den djupa orsaken till vår nuvarande ställning, från vilken det är svårt att komma bort. Men vilja vi verkligen rädda oss själva, så måste vi öppet och fritt hissa renaissansens och revolutionens fana, på vilken det stod skrivet: "Människans Revolt Mot Guds Ok".

Låt oss således ha mod att öppet och fritt förklara, att guds existens icke tillåter mänsklighetens lycka, frihet, värdighet och förnuft. Om gud existerar, då är mitt förnuft, hur starkt det än är, min vilja med all dess kraft, ingenting i jämförelse med guds vilja och guds förnuft. Min sanning är en lögn för honom; min vilja blir utan makt; min frihet och min revolt är synd mot honom. Det gäller honom eller mig. Om gud existerar, så måste jag försvinna, och om han är så god, att han sänder sina profeter för att göra sanningen känd för mig, som mitt förnuft icke kan fatta, när han sänder präster till att leda mina tankar, som icke av sig själva kunna skilja mellan gott och ont, när han sänder krönte kungar till att regera mig, så måste jag underkasta mig hans vilja med slavisk undergivenhet. Den som önskar gud önskar också mänsklighetens förslavande; antingen gud och mänsklighetens förslavande, eller mänsklighetens frihet och avskaffande av varje gudsbegrepp. Det finns ingen tredje väg. Ni får själva avgöra.

Den djupa sanning, som många räddas för att öppet proklamera, denna sanning att guds existens icke tillåter den mänskliga frihetens och förnuftets förening med mänsklighetens individuella och sociala moral, erkännes av många av kongressens delegerade, som av olika skäl röstade med majoriteten, till vilken vi stå i opposition. Har icke en medlem av den moderata sektionen klart förkunnat, att utvecklingen av de positiva vetenskaperna måste ovillkorligen medföra det gradvisa tillintetgörandet av alla religiösa dogmer och att därför uppfostran är det bästa medlet att för massornas andliga, politiska, moraliska och sociala frigörelse?

Även vi äro anhängare av en god och allmän uppfostran. Även vi äro av den mening, att all vetenskap och de högsta fenomenen måste bli folkets andliga egendom. Men för att folket ska kunna lära, så måste det först och främst ha tid och tillfälle att studera, det måste komma i stånd till att underhålla sina barn medan de studera. Men detta är i sig själv ett krav för en radikal omvandling av samhällets nuvarande ekonomiska organisation.

Och detta är icke allt. Anhängarna av en fredlig revolution, alla dessa fritänkarassociationer, som fått sig själv att tro, att de allenast genom undervisning, genom skriftlig och muntlig propaganda kunna lyckas i att krossa den religiösa vidskepelsens makt, de begå alla ett stort misstag. Religion är icke endast en andlig försmörkelse av sinnet, det är samtidigt en passionerad och oupphörlig protest mot alla mänskliga känslor och all kamp mot den dagliga existensens fattigdom och trånghet. Den mänskliga inbillningen skapar en konstlad värld i vilken hela mänsklighetens längtan, hopp och ideal är sammanfattad. Människorna ha gjort himlarna rikare och därigenom gjort jorden fattigare. Det är vad religionen åstadkommit; och den kommer att bli allsmäktig på jorden så länge som okunnighet och orättfärdighet härskar. Låt oss äntligen skapa rättvisa och giva jorden vad jorden tillhör, nämligen lycka och broderskap. Låt oss förstöra alla orättfärdighetens och tyranniets institutioner, och skapa en värld av broderskärlek, det vill säga, en värld, där allas lika rätt är byggd på allas ömsesidiga solidaritet, där frihet skall bli ett resultat av jämlikhet, och religionen icke längre skall finna någon jordmån i det mänskliga samhället.

Men för att förstöra religionen och alla gudomliga reflexer i den mänskliga inbillningen, som håller oss förslavad och bunden i fattigdom, är andlig upplysning icke ensamt tillräcklig – en social revolution är nödvändig.

Det Anarkistiska Biblioteket

Mikhail Bakunin
Gud eller frihet?
1868

Röda Fanor - februari 1921

sv.anarchistlibraries.net